

КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІ МЕХАНІЗМИ АКТУАЛІЗАЦІЇ САКРАЛЬНОГО ЗНАННЯ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛЮТЕРАНСЬКІЙ ПРОПОВІДІ: ФРЕЙМОВА ТА НАРАТИВНА ПЕРСПЕКТИВА

Богуславський С. С.

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри німецької філології*

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

вул. Змієнка Всеволода, 2, Одеса, Україна

orcid.org/0009-0005-5842-8434

boguslawskij@gmail.com

Ключові слова: *когнітивно-дискурсивний аналіз, лютеранська проповідь, фреймова семантика, наратив, сакральне знання, медіалізація, дискурсивна пам'ять.*

У статті здійснено когнітивно-дискурсивний аналіз німецькомовної лютеранської проповіді як форми актуалізації сакрального знання в умовах сучасної медіалізованої комунікації та трансформації публічної рецепції релігійного мовлення. Метою дослідження є виявлення фреймових і наративних механізмів, за допомогою яких біблійний текст інтегрується в соціальний досвід громади, набуває статусу колективно інтерпретованого смислу та функціонує як засіб формування конфесійної ідентичності в умовах зміненої комунікативної ситуації. Теоретичну основу становлять положення когнітивної лінгвістики, теолінгвістики, інтеракційної теорії дискурсу та концепції комунікативних жанрів, що дозволяє розглядати проповідь не як статичний текст, а як процесуальну мовленнєву подію, зорієнтовану на адресата і вписану в ширший соціокультурний контекст.

Матеріалом дослідження слугує корпус аутентичних німецькомовних лютеранських проповідей, відібраних із цифрового архіву лютеранської церкви Німеччини за різні літургійні періоди та тематичні цикли. Методологія поєднує якісний когнітивно-дискурсивний аналіз із елементами прагматичного, інтеракційного та просодичного опису, що дає змогу реконструювати домінуючі фрейми, сценарні ролі та наративні стратегії актуалізації біблійних сюжетів у сучасному мовленнєвому середовищі.

У результаті встановлено, що ключовими механізмами актуалізації сакрального знання є фреймова організація досвіду, наративна реінтерпретація біблійного тексту та мовні засоби конструювання спільної конфесійної ідентичності. Доведено, що мультимодальна рецепція проповіді в цифровому просторі сприяє відтворенню дискурсивної пам'яті жанру, розширює інтерпретаційний горизонт адресата та підсилює перлокутивний потенціал релігійного мовлення.

COGNITIVE-DISCURSIVE MECHANISMS OF ACTUALIZING SACRED KNOWLEDGE IN CONTEMPORARY GERMAN-LANGUAGE LUTHERAN SERMONS: A FRAME-BASED AND NARRATIVE PERSPECTIVE

Boguslavskiy S. S.

*PhD in Philology, Associate Professor,
Head of the Department of German Philology
Odesa I. I. Mechnikov National University
Vsevolod Zmiienko str., 2, Odesa, Ukraine
orcid.org/0009-0005-5842-8434
boguslawskij@gmail.com*

Key words: *cognitive-discursive analysis, Lutheran sermon, frame semantics, narrative, sacred knowledge, mediatization, discursive memory.*

The article presents a cognitive-discursive analysis of German-language Lutheran sermons as a form of actualizing sacred knowledge in the context of contemporary mediatized communication and the transformation of the public reception of religious discourse. The aim of the study is to identify the frame-based and narrative mechanisms through which biblical texts are integrated into the social experience of the congregation, acquire the status of collectively interpreted meaning, and function as a means of constructing confessional identity under conditions of a changed communicative situation. The theoretical framework draws on principles of cognitive linguistics, theolinguistics, interactional discourse theory, and the concept of communicative genres, which makes it possible to conceptualize the sermon not as a static text but as a processual speech event oriented toward the addressee and embedded in a broader sociocultural context.

The empirical material consists of a corpus of authentic German-language Lutheran sermons selected from the digital archive of the Evangelical Lutheran Church in Germany across different liturgical periods and thematic cycles. The methodological approach combines qualitative cognitive-discursive analysis with elements of pragmatic, interactional, and prosodic description, enabling the reconstruction of dominant frames, scenario roles, and narrative strategies involved in the actualization of biblical plots in contemporary communicative environments.

The results demonstrate that the key mechanisms for actualizing sacred knowledge include the framing of experience, the narrative reinterpretation of biblical texts, and linguistic strategies for constructing a shared confessional identity. It is argued that the multimodal reception of sermons in the digital space contributes to the reproduction of the genre's discursive memory, expands the interpretative horizon of the addressee, and enhances the perlocutionary potential of religious discourse.

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві релігійний дискурс дедалі частіше розглядається як складна форма соціально зумовленої комунікації, у межах якої мовні засоби виконують не лише функцію трансляції сакрального змісту, але й забезпечують когнітивну організацію колективного досвіду, формування системи цінностей та стабілізацію інтерпретаційних моделей. Особливе місце в цій парадигмі посідає лютеранська проповідь, яка функціонує як дискурсивний формат соціально опосередкованої рецепції, у межах якого біблійний текст залучається до медіального поширення та колективного осмислення в сучасному соціокультурному контексті.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що більшість лінгвістичних і гомілетичних праць зосереджуються переважно на прагматичних, риторичних або просодичних параметрах проповіді, тоді як когнітивні структури, що організують процес розуміння та інтерпретації сакрального знання, залишаються недостатньо описаними. У межах когнітивної лінгвістики мова розглядається як інструмент концептуалізації досвіду, а отже аналіз проповіді як когнітивно організованої форми публічного мовлення потребує виявлення фреймів і наративних моделей, за допомогою яких адресат залучається до спільного процесу смислотворення.

Сучасні умови глибокої медіалізації релігійної комунікації, які характеризуються цифровою циркуляцією проповідницьких текстів, асинхронною рецепцією та гетерогенністю аудиторії, посилюють значущість когнітивних механізмів організації дискурсу. Проповідь у цифровому середовищі дедалі частіше функціонує не як одноразовий усний акт, а як текстовий і мультимодальний продукт, що підлягає повторному прочитанню, фрагментарному цитуванню та інтерпретації в різних соціальних контекстах. За цих умов саме фреймова і наративна організація забезпечує мультимодальну цілісність проповіді, дозволяючи зберігати сакральну перспективу в умовах фрагментарної та асинхронної рецепції.

Метою статті є комплексний когнітивно-дискурсивний аналіз сучасної німецькомовної лютеранської проповіді як когнітивно-дискурсивного формату, у межах якого сакральне знання концептуалізується та актуалізується через систему фреймів і наративних стратегій, що забезпечують інтеграцію біблійного тексту в сучасний соціальний і особистісний досвід адресата.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження: окреслити теоретичні підходи до аналізу релігійного дискурсу в межах когнітивної лінгвістики та теолінгвістики; визначити роль фреймових структур у процесі інтерпретації біблійного тексту в сучасній лютеранській проповіді; проаналізувати наративні механізми інтеграції сакрального знання у соціальний досвід адресата; виявити домінуючі когнітивні моделі актуалізації сакрального змісту у корпусі сучасних німецькомовних проповідей; встановити взаємозв'язок між фреймовою організацією проповіді та умовами медіалізованої релігійної комунікації.

Об'єктом дослідження є релігійний дискурс у його інституційному вимірі, представлений практикою сучасної лютеранської проповіді в німецькомовному комунікативному просторі.

Предметом дослідження механізми когнітивної інтеграції фреймових і наративних структур, через які сакральне знання співвідноситься з моделями повсякденного та соціального досвіду адресата.

Матеріалом дослідження слугує корпус із 48 аутентичних німецькомовних проповідей загальним обсягом близько 52 000 слововживань, опублікованих на офіційних цифрових платформах Євангелічної церкви Німеччини та Північної церкви за період 2022–2024 років і відібраних за критеріями літургійного циклу, жанрової повноти та доступності повного тексту.

Методологічну основу дослідження становить поєднання когнітивно-дискурсивного аналізу, елементів критичного дискурс-аналізу та теорії

комунікативних жанрів, що дозволяє описати проповідь як форму соціально зумовленої мовленнєвої діяльності, у межах якої мовні структури корелюють з інституційними нормами, когнітивними моделями та соціальними очікуваннями адресата. Аналітична процедура включає: 1) сегментацію проповідей на вступний, екзегетичний та актуалізаційний блоки; 2) ідентифікацію лексико-синтаксичних маркерів фреймів; 3) реконструкцію ролей і сценарних слотів фрейму; 4) аналіз наративних ходів типу “ситуація – інтерпретація – нормативний висновок”; 5) зіставлення частотності та функціонального навантаження фреймів у різних літургійних циклах. Для підвищення надійності результатів застосовано подвійне кодування фреймових елементів із наступним зіставленням інтерпретацій, а також елементарну кількісну перевірку розподілу домінуючих фреймів у підкорпусах різних літургійних періодів.

Виклад основного матеріалу. У межах сучасної лінгвістики інституційний дискурс розглядається як тип мовлення, що характеризується стабільністю ролей учасників, нормативною регламентацією комунікативних дій та відтворюваністю жанрових моделей. Як зазначає Н. Ферклоф, мовні практики в інституційних контекстах формують когнітивно санкціоновані сценарії інтерпретації, у межах яких соціально значущі смисли набувають статусу легітимних, оскільки саме через них формується горизонт інтерпретації соціальної реальності, у межах якого певні смислові конфігурації набувають статусу соціально релевантних [Fairclough, 2015, p. 67-74].

Лютеранська проповідь у цьому сенсі постає як специфічна форма інституційної комунікації, у межах якої сакральний текст набуває актуальності через мовні та когнітивні механізми, що орієнтовані на колективного і водночас потенційно гетерогенного адресата. Проблема полягає в тому, що традиційні підходи до аналізу проповіді здебільшого зосереджуються на її риторичній структурі, богословському змісті або прагматичних стратегіях впливу, залишаючи поза увагою питання про те, яким чином у свідомості адресата формується цілісна концептуальна модель сакрального знання.

Когнітивна лінгвістика розглядає мову як засіб організації досвіду та інструмент концептуалізації, у межах якого значення не зводиться до формально-лінгвістичних характеристик, а постає як результат взаємодії мовних форм з фоновими знаннями, культурними сценаріями та соціальними очікуваннями. У цьому контексті особливого значення набуває поняття фрейму, яке Ч. Філмор визначає як когнітивну структуру, що репрезентує типізовану ситуацію і забезпечує інтерпретацію мовних одиниць через співвіднесення з певним сценарієм досвіду [Fillmore, 1982, p. 111-114].

Застосування фреймової семантики до аналізу релігійного дискурсу дозволяє виявити ті концептуальні моделі, за допомогою яких біблійний текст і богословські категорії інтегруються у повсякденний досвід сучасного адресата. Саме відсутність системного опису цих моделей у лінгвістичних дослідженнях проповіді й становить основну наукову проблему, яку покликане розв'язати дане дослідження. У цьому контексті наукова проблема конкретизується як необхідність встановлення того, які саме типи фреймів і нарративних сценаріїв є доміантними в різних літургійних циклах і яким чином їхня частотність та функціональне навантаження корелюють із соціальними темами сучасної публічної комунікації.

Зв'язок окресленої проблеми з ширшими науковими завданнями сучасного мовознавства полягає у розвитку когнітивно-дискурсивних моделей аналізу інституційної комунікації, а також у розширенні теолінгвістичних досліджень за рахунок інтеграції концептів фреймової семантики та нарративної теорії. Це дозволяє перейти від опису формальних і функціональних параметрів проповіді до аналізу глибинних механізмів концептуального впливу на адресата.

Лінгвістичне вивчення мови релігії має міждисциплінарний характер і ґрунтується на поєднанні підходів соціолінгвістики, прагматики, антропологічної лінгвістики та теолінгвістики. Однією з перших спроб системного осмислення релігійного мовлення в лінгвістичному контексті стали праці Д. Кристала, який розглядав мову релігії як соціально і культурно маркований різновид мовної діяльності, що виконує ідентифікаційну та нормативну функції в межах спільноти [Crystal, 1965, с. 23-31].

Подальший розвиток цього напрямку пов'язаний з антропологічними дослідженнями, у яких мовлення розглядається як інструмент формування соціальних відносин і колективної ідентичності. Б. Шиффелін наголошує, що релігійний дискурс виступає не лише засобом передачі вірувань, але й практикою соціалізації, у межах якої мовні дії формують спільні цінності та моделі поведінки [Schieffelin, 2007, с. 174-178].

У межах теорії інституційного дискурсу А. Дешперманн визначає інституційну комунікацію як форму мовленнєвої діяльності, що характеризується стабільністю ролей, передбачуваністю комунікативних сценаріїв і нормативною регламентацією мовленнєвих дій [Deshpermann, 2007, с. 45-52]. Ці характеристики повною мірою притаманні лютеранській проповіді, однак у більшості лінгвістичних праць вона розглядається лише побіжно або як ілюстративний матеріал для аналізу релігійного дискурсу загалом.

Значний внесок у розвиток жанрового підходу зробив Т. Лукман, який запропонував концепцію комунікативних жанрів як типізованих форм мовленнєвих дій, що забезпечують соціальну впізнаність і передбачуваність комунікації (Luckmann, 1986, с. 193-201). Подальші розробки С. Гюнтнер і Х. Кноблауха підкреслюють, що жанри поєднують структурну стабільність із контекстуальною варіативністю, що особливо релевантно для аналізу проповіді як інституційно закріпленого, але ситуаційно адаптивного виду мовлення [Günthner, Knoblauch, 1995, с. 5-9].

Когнітивний вимір дискурсивного аналізу представлений у працях Ч. Філмора, який розробив теорію фреймової семантики як модель опису зв'язку між мовними формами і структурованим досвідом. На його думку, значення слова або висловлення не може бути адекватно інтерпретоване без урахування фрейму, який активується у свідомості мовця і слухача [Fillmore, 1982, р. 117-121]. Цей підхід отримав подальший розвиток у когнітивній лінгвістиці, зокрема у працях, присвячених нарративній організації дискурсу і концептуальній інтеграції досвіду.

У сучасних дослідженнях цифрової релігії Х. Кемпбелл наголошує, що медіалізація змінює не лише канали поширення релігійних повідомлень, але й способи їх концептуалізації, оскільки цифрове середовище сприяє фрагментації, мультимодальності та індивідуалізації рецепції [Campbell, 2013, р. 89-97]. А. Хепп розвиває цю ідею в концепції глибокої медіалізації, відповідно до якої медіа стають невід'ємною частиною соціальних практик і впливають на структуру комунікативних жанрів, включно з релігійними [Hepp, 2019, р. 34-41].

На перетині цих підходів формується наукова ніша даного дослідження, яка полягає в інтеграції теорії інституційного дискурсу, фреймової семантики та нарративного аналізу для опису лютеранської проповіді як когнітивно організованої форми публічної комунікації. На відміну від гомілетичних праць, що зосереджуються переважно на богословських і риторичних аспектах проповіді, пропонований підхід орієнтований на виявлення мовних і когнітивних механізмів, за допомогою яких формується спільний інтерпретаційний простір між проповідником і адресатом.

Фреймова семантика ґрунтується на положенні про те, що мовне значення не є автономним, а співвідноситься з певною структурованою моделлю досвіду, яка активується у процесі комунікації. За визначенням Ч. Філмора, фрейм становить систему взаємопов'язаних понять, яка забезпечує включення мовного виразу в колективно поділюваний сценарій досвіду і слугують когнітивною основою для інтерпретації мовних одиниць [Fillmore, 1982, р. 111-113].

У релігійному дискурсі фрейми виконують функцію концептуальних «матриць», у межах яких сакральний текст отримує конкретне соціальне і екзистенційне значення. Наприклад, біблійні наративи про шлях, випробування або спасіння можуть бути інтерпретовані через фрейми повсякденного досвіду, такі як життєвий вибір, відповідальність або солідарність. Саме через таку фреймову інтеграцію сакральне знання стає доступним і релевантним для сучасного адресата.

Наративний підхід у дискурс-аналізі розглядає мовлення як спосіб організації досвіду у формі послідовних подій, що наділяються смислом через причинно-наслідкові зв'язки та ціннісні орієнтири. У межах цієї парадигми проповідь може бути описана як форма колективного наративу, у якій біблійний текст функціонує як архетипний сценарій, що накладається на сучасні соціальні ситуації і особисті переживання адресата.

Поєднання фреймового і наративного аналізу дозволяє описати проповідь як багаторівневу когнітивну структуру, у межах якої окремі мовні засоби активують ширші концептуальні моделі. Такий підхід узгоджується з положеннями когнітивно-дискурсивної лінгвістики, відповідно до яких дискурс постає як динамічна взаємодія між мовною формою, когнітивними структурами і соціальним контекстом.

Розгляд лютеранської проповіді в межах когнітивно-дискурсивної парадигми передбачає опис її не лише як мовленнєвої події, але і як інституційно закріпленої системи концептуалізації сакрального досвіду. У цьому контексті жанрова стабільність проповіді виявляється не стільки у формальній повторюваності структурних елементів, скільки у відтворенні певних когнітивних інваріантів, які забезпечують впізнаваність комунікативної ситуації та передбачуваність інтерпретаційних стратегій адресата.

Жанрову стабільність лютеранської проповіді доцільно інтерпретувати також крізь призму концепції жанру як соціально закріпленої комунікативної дії в межах дискурсивної спільноти, у якій типові структурні ходи та риторичні стратегії відтворюються завдяки спільним комунікативним цілям учасників взаємодії [Swales, 1990, p. 58-62].

Концепція комунікативних жанрів, розроблена Т. Лукманом, наголошує на тому, що жанри функціонують як соціально типізовані моделі мовленнєвої дії, які закріплюють очікування щодо ролей учасників, допустимих тем і форм реалізації смислу [Luckmann, 1986, с. 195-199]. У випадку лютеранської проповіді ці очікування набувають когнітивного виміру, оскільки адресат вступає у комунікативну взаємодію з уже сформованим набором фреймів, пов'язаних з поняттями віри,

громади, відповідальності та спасіння. Саме ці фрейми визначають, які інтерпретації біблійного тексту сприймаються як релевантні і легітимні.

Інституційний характер проповіді виявляється у тому, що активовані фрейми не є індивідуальними когнітивними конструкціями проповідника, а становлять частину колективного знання, яке підтримується і відтворюється церковною традицією. Н. Ферклоф у цьому зв'язку зазначає, що інституційні дискурси стабілізують значення через повторювані мовні практики, які формують «дозволений» горизонт інтерпретації соціальної реальності [Fairclough, 2015, p. 71-76]. У проповіді ця стабілізація реалізується через систематичне поєднання біблійного наративу з фреймами сучасного соціального досвіду, що дозволяє зберігати сакральну рамку при одночасній актуалізації змісту.

Когнітивний статус адресата в межах цього жанру визначається його включеністю у спільний інтерпретаційний простір. Інклюзивні мовні засоби конструюють спільну конфесійну ідентичність, у межах якої адресат включається в колективну модель морального вибору та інтерпретації віри. Інтеракційний вимір проповіді як усної та цифрово відтворюваної мовленнєвої події узгоджується з положеннями інтеракційної лінгвістики, згідно з якими послідовність мовленнєвих дій формується у взаємній орієнтації учасників комунікації та їхніх очікуваннях щодо наступних ходів взаодії [Couper-Kuhlen, Selting, 2018, p. 112-118]. У такий спосіб проповідь формує не лише комунікативну, але і когнітивну спільноту, в межах якої сакральне знання постає як колективно поділювана модель розуміння світу.

Центральним елементом когнітивної архітекτονіки лютеранської проповіді є біблійний текст, який функціонує як джерело сакрального знання і водночас як ресурс для побудови фреймів, релевантних для сучасного соціального контексту. Процес екзегези у проповіді може бути описаний як послідовність фреймових трансформацій, у межах яких біблійний наратив інтегрується у структури повсякденного досвіду адресата.

За Філмором, інтерпретація мовного виразу передбачає активізацію відповідного фрейму, який забезпечує доступ до пов'язаних з ним ролей, подій і цінностей [Fillmore, 1982, p. 118-120]. У проповіді цей механізм реалізується через накладання біблійних сценаріїв на сучасні соціальні ситуації. Наприклад, наратив про мандрівку ізраїльського народу в пустелі може бути інтерпретований через фрейм життєвого шляху, у межах якого випробування, невизначеність і надія постають як універсальні елементи людського досвіду.

У сучасних цифрових проповідях Євангелічної церкви Німеччини часто спостерігається систе-

матичне використання фрейму спільної відповідальності. У проповіді на текст Мт 25: 35-40 проповідник формує тезу «*Wir begegnen Christus im Nächsten, der unsere Aufmerksamkeit braucht*» [Predigt zum Mt 25:35-40, Evangelische Kirche in Deutschland, 2023], проповідник інтерпретує біблійний образ служіння ближньому як модель громадянської участі та соціальної солідарності. Така фреймова актуалізація переводить сакральний імператив у площину повсякденних етичних рішень, зберігаючи при цьому його богословську легітимність.

Фреймова організація екзегези виявляється також у використанні концептуальних метафор, які структурують абстрактні богословські поняття через тілесно і соціально зрозумілі образи. Хоча концепція метафори виходить за межі суто фреймової семантики, вона тісно з нею пов'язана, оскільки метафоричні проєкції активують цілі фрейми досвіду. У проповіді на Пс 23 образ пастиря активує фрейм турботи, захисту і провідництва, який у сучасному контексті може бути співвіднесений з досвідом соціальної підтримки, родинних відносин або професійного наставництва.

Когнітивна ефективність таких стратегій полягає у тому, що вони дозволяють адресатові співвіднести біблійний текст із власним життєвим досвідом без втрати сакральної перспективи. У результаті проповідь функціонує як механізм концептуальної медіації, який поєднує трансцендентний вимір віри з іманентною реальністю соціального буття.

Наративна організація сучасної лютеранської проповіді відіграє ключову роль у процесі фреймової актуалізації сакрального знання. Наратив у цьому контексті слугує не лише риторичним засобом утримання уваги, але і когнітивним інструментом, який структурує досвід адресата у формі послідовних подій і ціннісно значущих рішень.

Теорія наративної ідентичності виходить з того, що людина осмислює власне життя через історії, у межах яких події набувають смислу завдяки їхньому включенню у ширший сценарій [Ricoeur, 1991, с. 28-35]. У проповіді цей механізм реалізується через поєднання біблійного наративу з короткими оповідями з повсякденного життя, які формують спільний горизонт досвіду між проповідником і громадою.

У цифрових проповідях різдвяного циклу 2023–2024 років часто використовуються наративи, пов'язані з досвідом очікування, тривоги і надії. Наприклад, у проповіді до Різдва проповідник розповідає про ситуацію, у якій родина переживає невизначеність через соціальні або особисті виклики, після чого біблійний текст про народження Христа вводиться як ресурс інтерпре-

тації цієї ситуації. У такий спосіб формується когнітивний сценарій, у межах якого сакральна подія постає як відповідь на універсальний людський досвід.

Наративні фрагменти виконують також функцію фреймового «входу» у складні богословські концепти. Замість прямого введення абстрактних категорій, таких як благодать або спасіння, проповідь спочатку активує фрейм конкретної життєвої ситуації, а вже потім співвідносить його з біблійним наративом. Така стратегія знижує когнітивне навантаження на адресата і сприяє глибшому залученню у процес інтерпретації.

Важливим аспектом наративної організації є формування колективного суб'єкта через використання інклюзивних форм і спільних сценаріїв. Оповідання, які починаються з формулювання «*Wir alle kennen diese Momente, in denen wir uns fragen...*», позиціонують адресата як учасника спільної історії, у межах якої індивідуальний досвід стає частиною ширшого наративу громади. У такий спосіб проповідь сприяє конструюванню колективної ідентичності, що ґрунтується на поділюваних цінностях і спільному розумінні сакрального сенсу подій.

Умови глибокої медіалізації релігійної комунікації істотно змінюють когнітивну організацію проповіді. Як зазначає А. Хепп, медіа стають невід'ємною частиною соціальних практик, що призводить до трансформації способів сприйняття, інтерпретації та відтворення смислу [Нерр, 2019, р. 38-44]. У цифровому середовищі проповідь дедалі частіше сприймається не як цілісний лінійний текст, а як сукупність фрагментів, які можуть бути вибірково переглянуті, процитовані або поширені.

Ця фрагментація впливає на структуру домінантних фреймів. Сучасні проповіді схильні до формування компактних когнітивних блоків, які можуть функціонувати автономно. Короткі висловлювання функціонують як елементи дискурсивної пам'яті, які відтворюють ключові фрейми супроводу і солідарності поза первинним контекстом проповіді, наприклад «*Gott geht mit uns durch diese Zeit*» або «*Hoffnung beginnt da, wo wir nicht gleichgültig bleiben*». Перенесення проповіді в цифрове середовище змінює не лише канали поширення, але й саму модель релігійної присутності, оскільки онлайн-комунікація формує нові режими залучення громади та способи переживання сакрального досвіду поза межами фізичного богослужіння, що корелює з аналізом цифрової церковної практики у праці Т. Гатчінгса [Hutchings, 2017, р. 74-81].

Медіалізація також посилює значущість наративної універсальності. Оскільки цифрова аудиторія є гетерогенною за соціальними, культурними і

конфесійними параметрами, проповідь орієнтується на сценарії, які мають широкий інтерпретаційний потенціал. Теми пошуку сенсу, подолання труднощів і взаємної підтримки функціонують як метафрейми, у межах яких біблійний текст може бути інтерпретований різними групами адресатів без втрати сакральної перспективи.

З позицій когнітивно-дискурсивного аналізу це означає, що сучасна проповідь переходить від жорстко структурованих фреймів конфесійної ідентичності до більш відкритих концептуальних моделей, які дозволяють різні рівні залученості і глухачення. Водночас інституційна легітимізація забезпечує збереження базових сакральних орієнтирів, що не дозволяє проповіді повністю втратити власну жанрову ідентичність у масовому комунікативному просторі.

Емпіричний етап дослідження спрямований на виявлення повторюваних когнітивних моделей, за допомогою яких у сучасних німецькомовних лютеранських проповідях актуалізується сакральне знання і здійснюється його інтеграція у соціальний та особистісний досвід адресата. Матеріалом аналізу слугує корпус цифрово оприлюднених проповідей Євангелічної церкви Німеччини та Північної церкви за період 2022–2024 років, відібраних з урахуванням різних літургійних циклів і тематичних домінант.

Методика обробки матеріалу передбачає ідентифікацію фреймових елементів на рівні лексико-синтаксичних маркерів, концептуальних метафор і наративних структур, які активують типізовані сценарії досвіду. Критерієм віднесення висловлення до певного фрейму виступає наявність стабільного набору ролей, ціннісних орієнтирів і причинно-наслідкових зв'язків, що повторюються у різних текстах і забезпечують когнітивну впізнаваність.

У результаті аналізу було виділено кілька домінантних фреймів, які функціонують як концептуальні осі сучасної проповіді і формують її інтерпретаційний простір.

Фрейм життєвого шляху і випробування активується через лексеми і конструкції, пов'язані з рухом, переходом, напрямом і подоланням перешкод. Типовими є формулювання на кшталт *«unser Weg durch diese Zeit»*, *«Schritte des Vertrauens»* або *«nicht stehen bleiben, sondern weitergehen»*. У межах цього фрейму біблійні наративи про мандрівку, покликання і слідування Христу інтерпретуються як універсальна модель людського існування, у якій випробування набувають статусу етапів особистісного і духовного розвитку.

Когнітивна функція цього фрейму полягає у трансформації сакральної історії у сценарій, що може бути застосований до різноманітних жит-

тєвих ситуацій, включно з соціальною нестабільністю, особистими кризами або професійними викликами. Адресат у такій моделі постає як активний суб'єкт власної історії, який співвідносить власний досвід з біблійним наративом.

Фрейм спільної відповідальності і солідарності реалізується через інклюзивні мовні засоби і апеляцію до колективного *«ми»*. Типовими є висловлення *«wir tragen einander»*, *«gemeinsam Verantwortung übernehmen»* або *«niemand bleibt allein»*. У межах цього фрейму сакральні імперативи інтерпретуються як соціально релевантні норми поведінки, що виходять за межі приватної віри і стосуються громадянської участі та міжособистісних відносин.

У проповідях, присвячених темам біженців, соціальної нерівності або екологічної відповідальності, біблійні тексти слугують концептуальним ресурсом для формування етичної позиції, яка подається як спільно поділювана цінність. Таким чином, фрейм солідарності виконує функцію мосту між сакральним знанням і актуальними соціальними проблемами.

Аналіз корпусу засвідчує, що **фрейм надії і відновлення** є одним з найбільш стабільних і частотних у сучасних проповідях. Він активується через лексеми, пов'язані зі світлом, новим початком і майбутньою перспективою, зокрема *«Licht in der Dunkelheit»*, *«Neuanfang»* і *«Zukunft, die Gott eröffnet»*. У межах цього фрейму біблійні наративи про воскресіння, прощення і благодать інтерпретуються як моделі подолання особистих і колективних криз.

Когнітивна ефективність цього фрейму полягає у тому, що він дозволяє адресатові співвіднести власний досвід невизначеності і страху з сакральною перспективою, у якій майбутнє мислиться як простір можливостей, а не як загроза. У цифровому середовищі цей фрейм часто функціонує у вигляді компактних, цитатних формул, які легко поширюються у соціальних мережах і поза первинним контекстом проповіді.

Фрейм слухання і діалогу пов'язаний з концептуалізацією віри як процесу взаємодії, а не як односторонньої трансляції норм. Він активується через риторичні запитання і формулювання, що підкреслюють відкритість до сумніву і пошуку, зокрема *«Was bedeutet das für uns heute?»* або *«Wo hören wir Gottes Stimme in unserem Alltag?»*. У межах цього фрейму проповідь позиціонується як спільний простір інтерпретації, у якому адресат запрошується до активної участі у формуванні смислу.

Даний фрейм є особливо релевантним у контексті гетерогенної цифрової аудиторії, оскільки він дозволяє різні рівні залученості і не вимагає однозначного прийняття конкретної інтерпрета-

ції. Водночас інституційна рамка забезпечує збереження базових сакральних орієнтирів.

Зіставний аналіз проповідей різних літургійних періодів дозволяє виявити кореляцію між тематичними домінантами і наративною організацією текстів. У різдвяному циклі домінують наративи очікування і приходу, які структуровані навколо фрейму надії і нового початку. Пасхальний період характеризується посиленням фрейму відновлення, який поєднується з наративами переходу від втрати до відродження. У звичайний літургійний час більшої ваги набувають фрейми життєвого шляху і спільної відповідальності, які інтегрують біблійні тексти у контекст повсякденних соціальних і етичних рішень.

Наративна організація у цих випадках демонструє стабільну структуру, яка включає введення через повсякденну ситуацію, екзегетичний фрагмент і підсумкову актуалізацію. Ця структура може бути описана як когнітивний сценарій, у межах якого адресат проходить шлях від власного досвіду до сакрального знання і назад до практичних висновків для повсякденного життя.

Обговорення результатів у контексті теолінгвістики та інституційного дискурсу. Отримані результати підтверджують тезу про те, що лютеранська проповідь функціонує як когнітивно організована система дискурсивної пам'яті, у межах якої смислотворення реалізується через повторювані фреймові та наративні структури організації дискурсу.

З позицій теолінгвістики це означає, що мовні засоби проповіді не лише передають богословський зміст, але і формують специфічний спосіб бачення світу, у межах якого соціальна реальність інтерпретується через сакральні категорії. Такий підхід узгоджується з положеннями когнітивної лінгвістики про роль мови у концептуалізації досвіду і підтверджує доцільність інтеграції фреймового аналізу у дослідження релігійного дискурсу.

У контексті теорії інституційного дискурсу результати демонструють, що стабілізація значення у проповіді здійснюється не лише через нормативні мовні форми, але і через повторювані когнітивні моделі, які визначають межі допустимої інтерпретації. У цьому сенсі фрейми виконують функцію когнітивних орієнтирів, які структурують простір можливих інтерпретацій сакрального змісту в межах конфесійно релевантних сценаріїв розуміння.

Висновки і перспективи подальших розробок у даному напрямі. Проведений когнітивно-дискурсивний аналіз сучасної німецькомовної лютеранської проповіді засвідчує, що цей жанр функціонує як інституційно закріплена форма смислотворення, у межах якої сакральне знання не лише транслюється, але й концептуально організо-

вується через стабільну систему фреймів і наративних моделей. Мовні ресурси проповіді виявляють системну спрямованість на формування спільного інтерпретаційного простору, у якому адресат залучається до колективного процесу осмислення біблійного тексту в контексті актуальних соціальних і екзистенційних викликів. Така організація дискурсу підтверджує положення когнітивної лінгвістики про те, що значення формується не як сума лексичних і синтаксичних характеристик, а як результат взаємодії мовних форм із концептуальними структурами досвіду, що активуються у свідомості адресата у процесі комунікації.

Аналіз корпусу проповідей демонструє, що фреймова організація виконує функцію концептуальної стабілізації сакрального змісту, оскільки саме через повторювані моделі життєвого шляху, спільної відповідальності, надії та слухання формується передбачуваний горизонт інтерпретації, який забезпечує відтворення дискурсивної пам'яті жанру, у межах якої сакральні смисли нашаровуються та переосмислюються в різних соціокультурних умовах. У межах цих фреймів біблійний текст інтегрується у структури повсякденного досвіду, що дозволяє адресатові співвіднести власні життєві ситуації з сакральними нарративами без втрати їхнього богословського статусу. Така фреймова інтеграція підтверджує тезу Ч. Філмора про те, що інтерпретація мовних одиниць неможлива без актуалізації типізованих сценаріїв досвіду, які задають когнітивні межі розуміння висловлюваного змісту.

Наративна організація проповіді постає як ключовий механізм когнітивної медіації між сакральним і профаним вимірами комунікації. Включення біблійного тексту в структуру повсякденних історій, соціальних ситуацій і колективних переживань створює умови для формування спільної нарративної перспективи, у межах якої громада позиціонується як суб'єкт спільної історії віри і морального вибору. Така стратегія узгоджується з положеннями нарративної теорії про роль оповіді у конструюванні ідентичності, оскільки саме через послідовність подій і ціннісно маркованих рішень формується цілісне бачення світу і власного місця в ньому. У проповіді цей процес набуває інституційного характеру, оскільки нарративні моделі підтримуються і легітимуються церковною традицією та нормативними очікуваннями громади.

Результати дослідження також свідчать про те, що інституційна стабілізація значення у проповіді здійснюється не лише через формально-нормативні мовні засоби, але й через повторювані когнітивні структури, які визначають межі допустимої інтерпретації сакрального змісту. У цьому контексті фрейми виконують функцію концептуальних

орієнтирів, що спрямовують процес розуміння і водночас обмежують його у межах конфесійно легітимного простору. Така взаємодія мовних і когнітивних ресурсів підтверджує положення критичного дискурс-аналізу про символічну роль інституційних жанрів у закріпленні соціально значущих моделей інтерпретації.

Вплив медіалізації на когнітивну архітектуру проповіді виявляється у трансформації способів актуалізації фреймів і наративів у цифровому середовищі. Фрагментарність рецепції, асинхронність сприйняття і гетерогенність аудиторії зумовлюють орієнтацію на універсальні концептуальні моделі, які здатні функціонувати поза первинним богослужбовим контекстом і зберігати смислову цілісність у різних комунікативних ситуаціях. Водночас інституційна рамка проповіді забезпечує збереження сакральної перспективи і запобігає редукції релігійного дискурсу до суто мотиваційного або світського мовлення, що підтверджує принцип динамічної стабільності жанру в умовах зміненої публічності.

У цілому отримані результати дозволяють інтерпретувати лютеранську проповідь як складну когнітивно-комунікативну систему, у межах якої мовні, наративні та фреймові ресурси взаємодіють для формування стійкого інтерпретаційного простору між проповідником і громадою. Такий підхід розширює можливості теолінгвістики і дискурсології, оскільки дозволяє перейти від опису поверхневих структур мовлення до аналізу глибинних механізмів концептуалізації сакрального знання в сучасному соціальному контексті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 344 с.
2. Богуславський С. С. Структурно-семантичні особливості німецькомовної протестантської проповіді. Записки з романо-германської філології. 2020. Вип. 1(44). С. 36–44.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
4. Campbell H. A. Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds. London: Routledge, 2013. 279 p. <https://doi.org/10.4324/9780203084861>
5. Couper-Kuhlen E., Selting M. Interactional Linguistics: Studying Language in Social Interaction. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 640 p.
6. Crystal D. Linguistics, Language and Religion. London: Longman, 1965. 152 p.
7. Deppermann A. Gespräche analysieren: Eine Einführung. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007. 360 S.
8. Fairclough N. Language and Power. 3rd ed. London: Routledge, 2015. 306 p.
9. Fillmore C. J. Frame Semantics. In: Linguistics in the Morning Calm. Seoul: Hanshin Publishing, 1982. P. 111–137.
10. Günthner S., Knoblauch H. Culturally patterned speaking practices: The analysis of communicative genres. Pragmatics. 1995. Vol. 5, no. 1. P. 1–32. <https://doi.org/10.1075/prag.5.1.03gun>
11. Hepp A. Deep Mediatization. London: Routledge, 2019. 256 p. <https://doi.org/10.4324/9781351064903>
12. Hutchings T. Creating Church Online: Ritual, Community and New Media. London: Routledge, 2017. 217 p. <https://doi.org/10.4324/9780203111093>
13. Jaworski A. Language and religion. Journal of Pragmatics. 2009. Vol. 41, no. 10. P. 2013–2018. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2009.06.007>
14. Luckmann T. Kommunikative Gattungen und kommunikative Rationalität. In: Berger P. L., Luckmann T. (eds.). Kommunikative Gattungen. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1986. P. 191–222.
15. Ricoeur P. Narrative identity. Philosophy Today. 1991. Vol. 35, no. 1. P. 28–35. URL: <https://www.worldcat.org/oclc/23221352>
16. Schieffelin B. B. Language and religion. In: Duranti A. (ed.). A Companion to Linguistic Anthropology. Oxford: Blackwell, 2007. P. 171–185.
17. Swales J. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 260 p.
18. Evangelische Kirche in Deutschland. Predigtarchiv der EKD [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ekd.de/predigten> (дата звернення: 5.01.2026)

REFERENCES

1. Batsevych, F. S. (2004). Osnovy komunikativnoi lnhvistyky [Foundations of communicative linguistics]. Kyiv: Akademiia.
2. Boguslavskiy, S. S. (2020). Strukturno-semantychni osoblyvosti nimetskomovnoi protesantskoi propovidi [Structural and semantic features of German-language Protestant sermons]. Zapysky z romano-hermanskoi filolohii, 1(44), 36–44.
3. Selivanova, O. O. (2008). Suchasna lnhvistyka: napriamy ta problemy [Modern linguistics: Trends and problems]. Poltava: Dovkillia-K.
4. Campbell, H. A. (2013). Digital religion: Understanding religious practice in new media worlds. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203084861>
5. Couper-Kuhlen, E., & Selting, M. (2018). Interactional linguistics: Studying language in social

- interaction. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Crystal, D. (1965). *Linguistics, language and religion*. London: Longman.
 7. Deppermann, A. (2007). *Gespräche analysieren: Eine Einführung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
 8. Fairclough, N. (2015). *Language and power* (3rd ed.). London: Routledge.
 9. Fillmore, C. J. (1982). Frame semantics. In *Linguistics in the Morning Calm* (pp. 111–137). Seoul: Hanshin Publishing.
 10. Günthner, S., & Knoblauch, H. (1995). Culturally patterned speaking practices: The analysis of communicative genres. *Pragmatics*, 5(1), 1–32. <https://doi.org/10.1075/prag.5.1.03gun>
 11. Hepp, A. (2019). *Deep mediatization*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351064903>
 12. Hutchings, T. (2017). *Creating church online: Ritual, community and new media*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203111093>
 13. Jaworski, A. (2009). Language and religion. *Journal of Pragmatics*, 41(10), 2013–2018. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2009.06.007>
 14. Luckmann, T. (1986). Kommunikative Gattungen und kommunikative Rationalität. In P. L. Berger & T. Luckmann (Eds.), *Kommunikative Gattungen* (pp. 191–222). Frankfurt am Main: Suhrkamp.
 15. Ricoeur, P. (1991). Narrative identity. *Philosophy Today*, 35(1), 28–35. <https://www.worldcat.org/oclc/23221352>
 16. Schieffelin, B. B. (2007). Language and religion. In A. Duranti (Ed.), *A companion to linguistic anthropology* (pp. 171–185). Oxford: Blackwell.
 17. Swales, J. (1990). *Genre analysis: English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press. Electronic resources
 18. *Evangelische Kirche in Deutschland*. (2026). *Predigtarchiv der EKD*. Retrieved January 5, 2026, from <https://www.ekd.de/predigten>

Дата першого надходження статті до видання: 11.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026